

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdij minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

Az evangelizációról.

IV. Kedvetlen eredmények.

Az evangelizáció nem indult a helyes alapon és nem választott célravezető eszközöket. Egyfelől nagyobb tekintete a bajt, mint a minőt az valóban; másfelől sokkal nagyobb súlyt helyezett egyes, a külföldön divatos vallás-agitácziós eszközökre, sokkal nagyobb csalhatatlanságot tulajdonított azoknak, sokkal rohamosabban és nyersebben vitte be azokat a mi egyházi közéletünkbe, mint a hogy kellett volna s mint a hogy megérdemelték.

Ez alaptévedések miatt aztán legfeljebb csak úgy mutatható volt fel valódi sikert, ha vezetőinek genialitása a kezdeményezés hibás indulását s az eszközök helytelen választását ellensúlyozta volna.

Szó sincs róla, ha a genialitás bizonyos lelkes hangulatban, valami félig Keresztelő János bűnbánat predikálásban, félig pápaizű kiátkozásokban és katolikus türelmetlenségben és általában a rendkívüliségek kultiválásában, a rajongásban és fanatizmusban áll: a mi evangelizátoraink túlon-túl is genialisak és azok követőik is, a kiket saját képökre és hasonlóságokra formáltak.

A magyar józanság, higgadság és a mívelt társadalmi követelmények mértékével mérve azonban, e genialitás, jóval alatta marad a normális követelményeknek.

Az ujonszületett lelkek véleményünk szerint, nagyon is hirtelen újonnszülettek.

Eltekintve újjászületésök valódiságától, azt tapasztaljuk, hogy túlkövetelők. Másokat, a kiket az isteni kegyelem nem vezetett nehéz próbákra és könnyű megszentelődéseken keresztül, hirtelen lenéznek, kicsinyelnek és elítélnék. Hiányzik náluk a kellő érzék a társadalmi,

hazafisági és a protestáns egyház szelleméből folyó szabadsági követelmények iránt. Közéletünkbe és a sajtóba szokatlan türelmetlen hangot visznek be, nyilatkozataikban a megszokott művelt élet formáitól eltekintenek. Míg egyfelől végtelenségig vitatják a maguk igazát, addig másfelől nyilatkozataikban minden magán szóbeszédet, bizalmas közlést a piacra visznek.

Reformerek a szó soros értelmében, a kik sem a létező helyzettel, hatóságokkal, sem a megszokott formákkal nem számolnak. Egyházi, társadalmi követelmények előttök semmi súlylyal nem bírnak; az az akár valódi, akár negélyezett közvetlen összeköttetés, a melyben a Szentlélekkel állanak, nemcsak a holtak és elevenek ítélőjévé, hanem, a mi körünkben, a rendes hétköznapi egyházi és polgári élet feladatainak végzésére is alkalmatlanokká teszi őket.

Az egy örök Isten, a Megváltó, az evangyeliom, a váltság nagy neveivel ajkukon, ott hagyják polgári és más foglalkozásaikat és elmennek bibliát magyarázni, szent szövetséget alakítani, megtérést predikálni, prófétálni, de nem a hitetlen fidszi szigetbeliek, hanem a mi evangyeliom szerint reformált gyülekezeteinkbe. A Keresztelő János buzgalma egész a feszültségig, egész a rajongásig fokozódik náluk és a vallásos őrzöngések is jelentkeznek; egyik buzgó követőjük *Kis Imre* sarkadi csizmadia, az apokalipszis hangján szólja s küldi püspökeinkhez, nevezetesebb embereinkhez, gyülekezeteinkhez megtérésre felhívó jóslatait és fenyegetéseit; a másik a kis *Forgolány*-ból beszél a Lélek által s a harmadik egyébünnét...

Mindenütt nő az ár, a rajongás és fanatizmus árja, s az evangelizáció ma már azon a ponton van, hogy eltekintve egyesek megrottásától, a gyülekezeteinkben is bajt okozzon.

Budapest, Török-Szentmiklós, Békés, Nagy-Becskerek és Kolozsvár eddig a gyülekezetek, a melyek Uj Jeruzsálemekké valami *Münzer Tamás*-féle theokracziává kezdenek által alakulni. És épen e helyek azok, eltekintve másoktól, a melyekben nem mutat rendes fejlődést a ref. egyház helyzete s a hol egyház-szakadás készül.

Budapesten Szász Károlynak magának kell a Protestáns Sajtó szerint ellensúlyozni Szabó Aladárék germanizációját; a „Nagypénteki társaság”-ból másoknak, csendesesen félreállítani őket. *Török-Szentmiklóson* a lelkes *Kutas* félezer frtnyi értéket gyűjt a Szeretetházra, az egyház költségén konfirmáltat is több gyermeket és kiosztat rengeteg népies vallásos iratot s megjelenik még egy virrasztóban is. De ha tudom, hogy ott működése óta, bomlik a felekezetek közti jó viszony és ellenkezések támadtak magában a gyülekezetben is, hogy ő idősebb lelkésztársával és a gyülekezet elnökével sem tud teljes szeretettel és egyetértő békességgel meglenni; itt is, *Békés* miatt is aggodalmaim vannak s félek attól, hogy az ellentétes állásponton álló lelkészek és gyülekezetbeliek között ma-holnap nyílt harczra és szakadásra kerül a dolog, mint *Kolozsváron*. Ott azóta kezdődik a veszedelem, mióta az új theol. fakultás, nagyobbrészt a *Szabó Aladár* táborához tartozó tanárokkal, megnyílt.

Ezek a lelkes férfiak azon kezdték az evan-

gelizációt, hogy a kolozsvári gyülekezetre, helyi viszonyokra, a régi hivatalos Prot. Közlönyre ügyet sem vetettek. Híreiket, közleményeiket egyedül a pesti lapnak adták s ebből származott aztán az a kellemetlen helyzet, hogy a kolozsvári theol. fakultásról szóló tudósításokat Budapesten keresztül kellett megtudni Kolozsvárott. Ez a barátságos nyitány vezette be azon áldatlan harczot, melyet a fakultás evangelizátorai, különösen Kecskeméthy, a kolozsvári lelkészek és különösen *Szász Gerő* ellen indítottak s melyet hol a maguk neve, hol a *Szabó Aladár* köpenyege alatt az erdélyi híres rend, a nagy alkotó püspök és épen az evangyeliom szerint reformált kolozsvári gyülekezet érdekei ellenére, a Pesti Egyh. és Isk. Lap, a Hajnal, a Kis Tükör hasábjairól, ma is elkeseredetten folytatnak.

Ez már baj és riasztó példa, de tanulság is, különösen azokra nézve, a kik hajlandók voltak már-már Szabó Aladárékhoz csatlakozni s kik most a legmélyebb fájdalommal és keserűséggel látják, mint terem ez az olyan nagy várakozásokkal megindult mozgalom egyházunk számára keserű gyümölcsöket, mint torzítja el a rajongás és a képmutatás vonásaival az evangyeliomi keresztyénség eszményképét s mint töröli le népünkről a józan magyarságnak, higadtságának, cselekedetekben álló becsületességnek nemzeti karakterét; mint támaszt zűrzavart gyülekezeteinkben, az ígéhirdetők és a nép között,

❖ TÁRCZA. ❖

Magatartás a hamis bűnösökkel szemben.*

(Máté ev. 3. 7—10. vers.)

Keresztelő Jánosnak az előbbi versekben érintett foglalkozását megzavarják az emberek.

Egyszerre felzaklatja szívét, s eltölti keserűséggel az a tapasztalat, hogy hallgatósága, különösbbe a szent keresztségben részesülni óhajtok között hamis, álnok indulatu farizeusokat, sadduceusokat, mint igaz bűnbánatból megtérést színlelőket kell szemlélnie s e helytől visszaútasítania.

Mérges kígyóknak nemzetségi, riad rájuk lángszavával, *kicsoda intett meg titeket, hogy az Istennek bekövetkezendő haragját magatokról eltávoztassátok?!*

Talán azt hiszitek, hogy arczotok, lelketek igaz tükre nem világosan beszél; nem árulja el benső álnokságotokat s a bűnös képmutatást?!

Teremjetelek előbb megtéréshez illő gyümölcsöket, ha ide, az isteni irgalom eme megszentelt helyéhez közelni akartok, *s ingyen se gondoljátok, hogy elég nektek ennyit mondanatok: Ábrahám a mi atyánk; mi ő benne és ő érette az isteni kegyelem választottai vagyunk; mert a jó Isten, hogy egy szempillantás alatt lesujtson*

* Mutatvány szerzőnek a *magyarizatos biblia* körébe eső dogozatából.

benneteket, ezekből az itt előttünk szerteszt heverő kövekből is teremthet, de igaz fiakat *Ábrahámnak!*

Majd felmutat nekik sorsukról egy megrázó, megdöbbentő rajtot, eleven célzással az itélet s igazságszolgáltatás testben megjelent Urára: *Immár a fejsze a fák gyökerére vettetett; minden fa azért, a mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágatik és a tüzre vettetik!*

Lássuk a János szavainak értelmét bővebben. Mint a legszebb buzavetésben olykor-olykor láthatni a konkolyt fehér virágaival; itt-ott elszórtan a vadócztot, aszotkát, folyondárt, tövist, s más vad növényeket: akképen jelenik meg az emberiség az élet óriás mezején; a testi vagy lelki egészséges, hasznos mellett ott a beteg, béna, nyomorult, mint megannyi vad s hasznavehetetlen növény s a mindeneket tudó jó Isten tudja csak, hány, miféle testi s lelki betegségben szenvedő?!

K. Jánost is szomoruan győzte meg tapasztalata ez örök igazság létezéséről.

Legkedvesebb lelki foglalkozásai közepett, mint mikor az arató, megérett s levágandó gabonái között busan látja a konkolyt s más vad növény sötét fejeit, ő is mély keserűvel pillantja meg az igazi lelki-bűnvallók között a hamis, az álnok *farizeusokat* és *sadduceusokat*.

Kik voltak ezek? Áldásai-é vagy metyeie a Zsidó társadalomnak?!

E két töredék megösmérése csak úgy lehetséges, ha fő szempontot fektetünk az akkori Zsidóország állapotainak megösmérésére is.

mint hívja ki az elfogult felekezeti jelszavak és türelmetlenség miatt, a más felekezetűek részéről a visszahatást és az egy helységben lakó különböző vallású s addig békés magyar polgárok között, mint támaszt zűrzavart s mint hagyja el a rendes fejlődés útját.

Az evangelizáció a rendes fejlődés útját elhagyva, úgy statuálta magát nálunk, mint forradalom és új egyház alapítás. *Törvényeinket és hitelveinket, szellemünket vezérei és követői semmibe sem veszik* és könnyen túteszik magokat rajta.

Szabó Aladár a lelkész háta megett levelezik a hívekkel és tűz ki határnapot az általa tartandó istenitiszteletre. *Derecskén* hasonló eset miatt fegyelmi eljárást tesz a tiszántúli egyházkerület ellenök folyamatba. A második helv. hitv. vallás és a többi konfessziók daczára, az újjászületést és az egyetemes papság elvét túlsűrgetik és a rajongóvá tett hívőket a rendes lelkész és a törvényes rend ellenére lelkészi szolgálatok végzésére, a többiek lenézésére és a józan keresztyéni élet kicsinylésére bátorítják.

Idegen, szokatlan agitácziós eszközökkel megtévesztik népünket s felbátorítják a szektákat, a melyek azon örülnek, hogy már mi is elhagyjuk a templomot. Alkalmat szolgáltatnak arra, hogy a katolicizmus olyan megjegyzéseket tegyen reánk, mint legközelebb a Religio. Megcsinálják a protestáns „Index librorum prohibitorium“-ot s arra állítják könyörtelenül azokat,

a kik a Zoványi-féle Encziklopédiát, melyet pedig püspökeink ajánltak, megveszik, a kik a Renan művét s más ily műveket olvasni bátorognak. Mint valami Pudli fejedelem, nálunk szokatlan hangon megrovási és helyeslési kalandokkal kommentálják nyilatkozatainkat, cselekedeteinket. Hol többé, hol kevésbé kegyelmesebben vállunkra veregetnek s úgy gérálják magukat, mint valami élő lelkiismeret, mint az utolsó ítélet szentjei.

Elég volt e túlzásokból. A mi szellemünk eltűri a szabad vizsgálatot, sőt követeli azt; ellenére van mindaz, a mi akár a szellem nyilatkozásait, akár az egyén lelkiismereti szabadságát korlátozná. Egyházi sajtó cenzura, hitünknek, keresztyénségünknek az evangyeliom szent nevében való pellengérré állítása s a jelen társadalmi és állami fejlődéssel ellenkező ábrándos theokracziának megalapítása, a konfesszióknak elhagyása, a magyar államnak, a magyar ref. egyháznak megbontása, nem lehet célunk soha.

És már körülbelől ez a célja Szabó Aladáréknak. Az első keresztyénségnek külsőségeiben hű, de lélektelen restaurációja lebeg előttök s a mire öntudatosan-é vagy öntudatlanul törekednek, *az nem a magyar ref. egyház felélesztése és fejlesztése, hanem egy magyar methodista egyháznak megalapítása.*

Ha ezt a mi romlásunk nélkül fogják megcsinálni, továbbra is testvéreknek tekinthetjük őket. Testvéreknek, a kik a közös

Zsidóország ez időtájt már századok óta megsemmisült politikailag.

Az egységes ország még Salamon halála után kevéssel kettészakadt: Izrael és Juda országra, s az idők folyamán előbb egyik, majd egy jó század múlva a kebelében eláradt bűn, romlás következtében s büntetése gyanánt, Assyr-babyloni fogságba jutott.

E rabigákat a persa járom viselése váltotta föl.

Cyrus persa király 70 esztendei fogság után mind a két ország fogságra hurczolt lakóinak megengedte, hogy haza költözzenek.

Erről a szomorú fogságról, mit ültek a Tigris és Eufrates folyók partján, emlékezik meg a száműzöttek keserű éneke, mikor elpanaszolja (Zsolt. 137): a Babylonnak folyó vize mellett ott ülünk vala és sirunk vala, mikor megemlékeznénk a Sionról, s a fűzfákra függesztjük vala hegedűinket Babylonnak közepette (vers 1. 2.).

A visszatért nép, alig hogy magához jött, újra elesett. Most meg az egész világra kiterjeszkedő római hatalom vetette rá kezét. Leigázta, Jeruzsálembé helytartót küldött, ki ez idő szerint Pontius Pilatus vala.

Képzeltetni azt a mélységes lelki emésztő harczt, tépelődést, azt az önmagát emésztő hazafitui bánatot, mely századokig emésztette a szabadságát eme rajongva féltő nemzetet!

Az ország kebelében forradalmi pártok keletkeztek, melyek különböző utakon egy ugyanazon cél felé törekedtek kiszabadítani a rab nemzetet lánczaiból!

Sőt ezek a forradalmi pártok elsánczolták, s igyekeztek megerősíteni magukat a vallási élet területén is.

Ily felekezetek voltak: a farizeusok, sadduceusok, publikánusok, essenusok stb. stb.

Lássuk a farizeusokat!

Felekezetük Krisztus születése előtt száz évvel keletkezett Nevök a Zsidó *páros* vagy *parásim* szótól származik, mely magyarul annyit jelent, mint *elkülönn, elkülönít.*

Elkülönítés az imádkozásban (Máté 6, 5.); a bőjtölésben, táplálkozásban, ruházatban, tisztasági, mosakodási tekintetekben (Máté 23. rész).

Tanrendszerük, mely ebben a gondolatban összpontosítható: Mózes, s próféták s általában az egész ó-testamentomi irás szigorú, pontos megtartása az utolsó jótáig, már régebben élt különöz felekezettől kölcsönzött, a melynek, mint nekik is, főtörekvése az volt: a törvény szigorú betartása; a társadalom más rétegeitől való szigorú elkülönzés: eme kettős szempont alapján úgy tüntetni fel magukat, mint kegyes, szent életű férfiak.

Pedig, pedig telve valának göggel, mely lenézett kicsinyet s megvetett másokat; telve külső szenteskedéssel, melynek leple alatt ott melengették s álgolgatták az álnokságot, a haszonlesést, s a bűn, a kárhozát számtalan hajtásait; legnagyobb bűnük pedig az, hogy a Krisztus leghatározottabb ellenségei voltak egész addig, mignem őt a sötét Golgothára hurczolták.

Politikai céljuk is volt, melynek előhaladását a

örökségen megosztottak és külön tűzhelyet alapítottak, s a kik a nélkül hogy ellenségek lennének, a régi irányban, de más ösvényeken haladnak. Ne legyen azért közöttünk semmi harag és keserűség. Sokban eltérünk egymástól, nekik Wesley s tanai, s nekünk ez a történetileg kifejlett prot. és magyar ref. egyház kedves. Egyben azonban egyetértünk: a Jézus Krisztusban, a ki lett nekünk Istentől szentség és váltság. Terjesszük az ő országát szíveinkben, egyházunkban, a magyar hazában; s terjesszük abban és azon kívül, különösen *Szabó Aladárék*, a kik, mint új felekezet, sincsenek lekötve sem az exclusiv magyarság, nem a merev kálvinizmus vagy lutheranizmus jelszavaival s a kikre az idegen nemzetiségűek beolvasztása s az evangéliom terjesztése tekintetében nagy jövő vár, de nem közöttünk, hanem a többi felekezetek és a pogányság között.

Mi közöttünk csak zavart és visszavonást csinálhatnak egyedül. Más mezőkön, tőlünk elválva, katolikusok és nemzetiségiek között, áldás kísérheti lépteiket.

Ide vigyék azért hajójokat s e vidéken vessék ki a hálót s működésüket koronázza siker. Mi ránk pedig tekintsenek vissza szeretettel, mint a hogy mi is szeretettel és bizalommal bocsátjuk őket útra.

Ferencsy Gyula.

vallás leple alatt fejlesztették: ez a cél a haza felszabadítója a római uralom alól.

S mert Krisztusban nem találták meg a földi szabadítót, lángoló gyűlölettel viseltettek iránta mindvégiglen.

A 7-ik versben említett másik felekezet a *sadduceusoké*.

Egy bölcselkedő, kérkedő, kétszínű párt; sem a feltámadást, sem az angyalokat, sem a szellem létezését nem hitte (Máté 22, 23.; Mrk 12, 18.; Csel 4. 1.; 23, 8).

Nevüket veszik *Sádók*-tól, mint felekezetük alapítójától, kinek tanításait, melyek alapjában véve egészséges irányzatúak voltak, elcsavarták, félremagyarázták.

Sokkal régebbiek, mint a farizeusok; Antiochus Epiphanes syr király idejében pogányokkal vegyült Zsidókból alakult.

Tanrendszerükön az ujkori görög bölcsészet befolyása (Epikureus féle) ép úgy felismerhető, mint a farizeusokén a stoikus irányzat.

Ezokról a bűnös, álnok emberekről mondja K. János: *mérges kigyóknak nemzetségei*, mintha valóságos kigyótól származtak volna.

Természetük úgy is a kigyókéhoz hasonlít, mert behizelgő, csuszó-mászó; egész mást mutat, mint a mit érez, s benseje parancsolna.

Kemény csapást mér rájuk K. János, mint a kik az ó-szövetségi írásokat jól ösmerik; ezzel az ösmerettel nagyban is dicsekesznek, mikor eredetöket egyenesen

Válasz Eröss Lajos úrnak.

A Debr. Prot. Lap április 10-iki számában kérdést intéz az iránt: „Helyes-e, megengedhető-e s mindennek felett indokolható-e az az eljárás, hogy a „Protestáns Szemle“ hovatovább mindinkább egyoldalúvá lesz s maholnap oda fejlődik, hogy szemben a legtöbb egyházkerület ismeretes elvi álláspontjával, kizárólag annak a bizonyos irányzatnak válik szócsövévé, s immár nem elégszik meg azzal, hogy munkatársait tetszése és szája íze szerint maga válogatja meg, hanem egyes személyeket szűr alatt gyanúsít, érdemekben megőszült férfiakat vádakkal illet.“ S bizonyításul rámutat a „Szemle“ utóbbi füzeteinek „Hazai egyházi élet“ című rovatára.

Válaszom: Biz' az helytelen, meg nem engedhető és teljességgel nem volna indokolható eljárás, ha a „Szemle“ ilyen csunya dolgokat művelne. En újból át- és átolvasva a hivatkozott szemléket, a legszigorubb kritika mellett sem tudtam bennök felfedezni sem azt a kizárólagos egyoldalú irányzatot, mely a legtöbb egyházkerület ismeretes elvi álláspontjával ellentétben állana, sem azt az izléstelenséget, mely egyes személyeket szűr alatt gyanúsít s érdemekben megőszült férfiakat vádakkal illet. Azért tisztelettel fölkérem Eröss lelkész urat, hogy vádjait bizonyítani, s nevezetesen a kizárólagos irányzatosságot, a szűr alatti gyanúsításokat és az érdemekben megőszült férfiak vádolását tartalmazó helyeket kimutatni sziveskedjék, hogy jövőre az ilyen egyoldalú és határozottan személyes jellegű oldalvágásokat elkerülhessem, vagy ha oly nagy a hibám, magam ellen az illetékes forum előtt vizsgálatot kérhessek. Mert tökéletesen igaza van Eröss úrnak. A Szemle a hazai egyetemes protestantizmus közlönye, melyben egyedül a Krisztus evangélioma az irányzó hatalom s ezt se párttheológiának, se bizonyos egyházi irányzatnak vagy épen egyéni izlésnek feláldozni nem szabad. Erre törekszem én is, tehetségem szerint. Ezért a munkatársakat is nem a

amaz ős mérges kigyótól: a Sátántól hozza le, ki első szüleinket a paradicsomi boldogság ékes kertjében behálózta bűvös-bájos szavával s elejtette (1 Móz. 3. rész).

János itt nem állapodik meg; szemeik láttára, füleik hallattára rombolja le azt a hidat, melyről azt gondolták, hogy Ábrahámhoz vezetni őket: leszármazásuk hidját.

Ime ők fennen hirdetik, hogy Ábrahám: a szent hajdankor jeles gyermeke, kivel a Jehova Isten a régmúltban szövetséget kötött volt, hogy szeretetével, irgalmával, gondviselésével támogatni soha meg nem szűnik; áldásaival, míg e föld föld léssen, a legkésőbb ivadékokat is kisérni, gyámolítani fogja az ő ősapjuk; ők érette Isten teljes irgalmának részesei; nekik elég csak ennyit kiáltaniok: *Ábrahám a mi Atyánk!*

K. János jól tudja, hogy ez hiu, álnok, gőgös kérkedés.

Mert igaz, hogy Ábrahám kedves embere volt a Jehovának, de az is igaz, hogy ő is igyekezett annak kedves gyermeke lenni, hiszen az Isten akaratára kész feláldozni egyetlen gyermekét: Izsákot is! (1 Móz. 22. rész)

S bár érezi, hogy ha ezt megcselekszi, szívet szakította ki kebeléből gyökerestül; bár tudja, hogy kebelében egy mélységes űr támadand, a melyen olykor-olykor a metsző keserű fájdalom villámai csapdosnak keresztül; de mert *alázatosság, engedelmisség s erős hit* lakozott benne az örök Isten titkos tanácsai iránt, akármit mérjen is reá, szívesen kész volt az oltárra tenni egyetlen gyermekét!

magam tetszése és szája ize szerint válogatom meg. Irhat abba bármely evangyéliomi protestáns keresztyén. Eröss urat is bármikor szívesen látom. Csak a hazai és külföldi szemlét írja két felkért munkatárs, mert ezt nem lehet a véletlenre bízni.

Budapest, 1897. április 13.

Szöts Farkas,

a M. P. I. T. titkára és kiadványainak szerkesztője.

Szives magyarázat.

Azt ugyan — talán az egy Budapestet kivéve, — széles e hazában mindenütt minden református s egyházi lapot olvasó jól megértette, hogy én ama merőben jó-akarátú kérdésem felvetésével mire czéloztam; mert hiszen erről a dolgról illetékes körökben egy idő óta elég sokat beszélnek: de mert az általam őszintén becsült szerkesztő úr magyarázatot kér, már magában véve az ügy érdekében is kötelességem azt bár röviden, de azonnal megadni.

A „Szemle“ 1897-ik évi 3-ik füzetének 200—205-lapjain bár leplezett s orákulumszerű nagy általánosságban szól a többek között a megboldogult „Prot. Egylet“ ről az általa képviselt „modern“ irányzatról; majd simán és ügyesen jelezvén a szerencsés „Pálfordulatot“, okoskodik illetékesen: „azt hittük volna, hogy most éppen azok csatlakoznak e mozgalomhoz, a kik előbb idegenkedtek a „Prot. Egylettől“, mert az „modern“ volt és azért félték tőle elfogadni még a jó dolgokat is, mert „igazhitőség“ tekintetében nem bíztak benné. És ime az történt, hogy ennek a mozgalomnak is ellene szegültek, azt discreditáltak, a hol csak tudták és visszautasítják, mert ez meg már „pietismus“, „szemforgató farizeismus“, „hazafiatlan“ és „megtöri az egyházat“ stb. stb.

Igazán czimeres együgyűség kellene hozzá, hogy

Ez a lelki, benső tisztasága tette őt kedvessé Isten előtt.

S János alapgondolata ez: csak az lehet oly kedves, oly tiszta Isten előtt, a ki olyan bensővel bír, mint Ábrahám.

Az Ábrahámától, mint ősapától való *testi* leszármazás hiu, üres dicsekvés; a kik tőle csak testet nyertek, de hitet nem örököltek, azoknak szavok nincsen, mert az Isten olyan csodat tehet, hogy a *puszta köveiből is teremthet fiakat Ábrahámnak!* élénk jelül annak, hogy a magokat örökösöknek tartó képmutatókat fiaknak nem tekinti.

Az idők jeleit, az isteni akarat jövendő munkálkodásait teljesen megértő hírnök elérkezettnek látja azt az időszakot, mikor nagy próbára tétetik az emberiség, s különösen ama 2 képmutató sötét tábor; midőn választania kell, hogy vagy azon az uton marad továbbra is, a melyen sötét büneinek átka évszázadok óta kíséri lépten-nyomon, vagy pedig megértve az idők jeleit, egy fordulatot tesz, egy őszinte, bűnbánó tekintetet vet a rég elhagyott, elfelejtett Isten felé. Egy szép erdei képen mutatja be a jövendőt. *Immár a fejsze a fák gyökerére* stb.

Szükség van időnként az erdő megirtására. Az idő, mely mély barázdákat vés az erdő lombkoronás fáira, egyuttal az enyészet, a hervadás, rothadás férgeit is megteremti bennök; felszakítja a törzs kebelét, mely sebeket, melyek évente mind nagyobbra nőnek, fakaszt

ezeket meg ne értsük s a szellemi röppentyük irányát követni ne tudjuk.

De ez még semmi! A „Szemle“ 97-ik évi 2-ik füzetének 114—115. lapjain „Külföldi egyházi élet“ czimű cikkben meg van támadva egy hazai városi „első pap“, a kire a leírásból az első pillanatra mindenki ráismer s a ki elég előre haladott koru már ahoz, hogy „veterán“-nak nevezhessük s elég érdemeket szerzett arra, hogy tisztességesen megbecsüljük. Az erdelyi „Prot. Közlöny“ márczius 4-iki 9. száma bizonyoságot is tesz arról, hogy az illető az oldalgást megérezte s erélyesen felkiáltott.

Hát ez az, a mit én nem helyeslek. Mi egy idő óta, fájdalom! az egyházi lapokban különben is eléggé rájuk egymást; nincs előttünk érdem, nincs tekintély. Magunk vagyunk mindenekben s mintha az üres idejökben egymást kinezó alvilági furiák szelleme szállott volna meg bennünket, mi is egymást vonszoljuk az utolsó időben oly sokat emlegetett „gyalázat ama padjára“, a honnan természetesen együtt zuhanunk alá s leszünk sárosokká. Én ezt társadalmunk egyéb osztályainál nem látom. Sőt nem látom más vallásfelekezet papjai és írói között sem. Csak mi gyujtogatunk saját házukban s aztán kiviszszük a tüzet az utcákra is; pedig egy alföldi igaz példabeszéd szerint: okos ember ezt nem igen szokta cselekedni.

Fájdalmas volna rám nézve, ha az a „Szemle“ is erre az útra lépne. Hadd maradjon meg az tisztán tudományos szakközlönyünknek.

Ezt akartam elmondani.

Püspökladány, 1897. ápril 15.

Eröss Lajos,
ev. reform. lelkész.

bennök. Önként megtanítja az embert az irás szükségére. S a beteg fák törzsökén halod nemsokára a fejszék csapásait, melyekre riadva rebben fel a madár, csörögve fut tova a kigyó, a gyík s a félénk erdei nyul.

A hajdan ékes lombkorona az anyaföldre borul, s megszűnik folytatni a haldokló életet!

Saját helye sem ösmeri meg többé, mint a hirtelen elszáradott mezei virágot.

Im az Atya küldötte a Jézus, kezében fejszével, az evangyeliom éles fejszéjével megcsapdossa az emberi élet gyökerét: a szívet, s a melyek ki nem bírják a csapást, a megsemmisülés porába hullanak.

S minthogy az egész Zsidó népnek nagyrésze az, mely jó gyümölcsöt nem terem; s minden vétke és hitetlensége az ajtók előtt vagy, ki fog vágattatni ez a nagy rész az erkölcsileg élők erdejéből, s az örök kárhozat tűzébe vettetni (lásd Mat. 3, 5.; 4, 1.; 5. Móz. 20, 20.).

A sokat szenvedő Izrael egy új szenvedése s végső halála, megtérés esetén új, boldog élete rajzát foglalja magában ez a kép.

A fejsze pusztító ereje s hatalma alatt a proféták néha a rómaiakat (Ezs. 10. r.), másszor az assyrokat (7, 20.) értik; most ezt az erőt az Ur Jézus igéje, evangyelioma képviseli.

Mint a K. János idejében, épen úgy ma is, talán jobban kifejlődve két nagy válfaja van az emberiségnek, melyek közül mindenik az Isten országába juthatáson fáradozik.

TANÜGY.

A középiskolai tanárok javadalmazása Európa kultúráiban és Észak-Amerikában.

Baumeister nagy paedagogiai művének, mely „Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre für höhere Schulen“ czímen Németország elsőrangú paedagogusai által írt kötetében a középiskolai paedagogia és didaktika minden kérdését a legmagasabb tudományos színvonalon tárgyalván, mintegy a mai középiskolai nevelésügy kanonjául tekinthető, — rendkívül érdekes kötete jelent meg a napokban.

E kötet külön czíme: Die Einrichtung und Verwaltung des höheren Schulwesens in den Kulturländern von Europa und in Nord-Amerika, s a középiskolai oktatásügynek úgyszólván az egész művelt világon való berendezését foglalja magában nagy alakú 894 lapon teljes hitelű rendszeres ismertetésben, mert a különböző államok középiskoláinak szervezetét mind az illető államokban működő kiváló tanárok ismertetik, így a magyar középiskola ismertetése dr. Kármán Mór tollából származik. Ez ismertetések felölelik a középiskolaügy rövid története mellett a középiskolai tanárképzésnek az egyes országokban divatozó rendszerét s fennálló szabályzatait, a középiskola szervezetét és mai tanterveit, a középiskolák és középiskolai növendékek számát s az ország lakosságához viszonyuló számarányait, a középiskolai vizsgálatok s különösen az érettségi vizsgálatok módjátát és eredményeit, végül a középiskolai tanárság társadalmi helyzetét és anyagi javadalmazását.

Ez ismertetésekből a középiskolaügy minden kérdésére igen tanuságos összehasonlítást nyújthatnánk ugyan olvasóinknak, mert minden kérdés összehasonlító megvilágítása sok okulásra jár arra nézve, ki a középiskolai tanügyet mélyebben és szélesebb körben meg

akarja ösmerni, — így különösen láthatjuk e munkából, hogy míg a mi kulturpolitikuskaink az egységes középiskola eszméjével oly sokat foglalkoznak, addig a művelt világban a társadalmi élet különböző irányaihoz és szükségletéhez képest a középiskolának oly sokféle alakja áll fenn, hogy velök szemben az egységes középiskola eszméje szinte utopiának tűnik fel; ezúttal azonban csak egy, a mi köreinket is erősen foglalkoztató kérdésre: a középiskolai tanári javadalmazásra vonatkozó adatokat kívánjuk összeállítani e munka alapján.

Debreczeni főiskolánk ugyanis épen most foglalkozik a tanári fizetések korszerű rendezésével s ha törekvéseit azonnal meg nem valósíthatná is, tudni kívánja, hogy mily szükséglettel áll szemben, ha tanárai javadalmazását a kor színvonalára akarja emelni. Ezt a kor színvonalát pedig csak úgy ismerhetjük meg igazán, ha széttekintünk, hogy a tanári javadalmazás milyen fokon áll a művelt világban. Ugy gondolkozunk tehát, hogy csak a közügynek teszünk szolgálatot, ha Baumeister munkája alapján röviden összeállítjuk, hogy Európa kultúráiban és Észak-Amerikában miként van ez idő szerint rendezve a középiskolai tanárok javadalmazása.

Az alábbiakban a munka sorrendjén közöljük az egyes országokra vonatkozó adatokat s csak az illető államok pénznemeit fordítjuk át a mi pénzürtékünkre.

1. Német birodalom:

A) *Poroszország*: Az állami középiskolák tanárainak fizetése az 1892. máj. 4-én kelt szabályzattal van rendezve. E szerint az igazgató fizetése szabad lakáson kívül Berlinben 3960 frt, az 50,000-nél több lakosságú városokban 3060—3600 frt, három ízbeli 180 frtos korpótlékkal 7, 14, 20 éves szolgálat után, minden többi helyen 2700—3600 frt öt ízbeli 180 frtos korpótlékkal 4, 8, 12, 16, 20 szolgálati év után. A tanárok fizetése 1260—2700 frt nyolcz ízbeli 180 frtos korpótlékkal 3, 6, 9, 12, 15, 19, 23, 27 szolgálati év után. Ezen kívül

Ez a két tábor oly éles ellentétet árul el egymással szemben külső s belső viseletében, minő ellentétek: a nappal s az éjszaka; a világosság és a sötétség; Krisztus és Belial! (2 kor. 6, 15.)

Az egyik diszben, fényesen jelenik meg, mint a páva, templomban, utcán, társadalomban egyaránt.

Gazdag; mert övé ez a világ; büszke, mert ő rá tekint az emberiség fele, leereszkedésében, jótékony-ságában gögös, mert hisz, ha ő nem segítene embertársain, ki gyámolítaná fel őket?! cselekszi a jótékony-ságot önmagáért; ezért tisztának, szentnek tartja magát, s megvet, bűnösnek kiált mást; megszűri a szunyogot, s elnyeli a tevét! (Mté 23, 24.)

A hol alkalmasnak látja az időt lármás, kiabál; mosolyát sem rejti el előtted; nem késik sirni, jajveszékelni, igazát keresni s esküdni sem, hol magát érintve találja; fitogtat szent érzelmeket is; hivatkozik mindenre, a mi szent: Krisztusra, vértanukra; azok mind ő érte haltak meg! s talán saját érdemes személyére is.

Ez a tábor, melynek hangja, lármája, sirása, szent fájdalma a mai korszellemnek úgy tetszik: *a farizeus, a hamis keresztyénség!* Nagy kár, hogy nem látszik észre venni, hogy magát csábítja, az örök Istent pedig nem fogja megcsalni soha!!

A másik tábor csendes; zajtalanul munkálkodó, szegény, de őszinte tábor.

Tudja, érzi, hogy bűnös; gyakorta fel is fohász-kodik irgalmas Istenéhez: Könyörülj rajtam én Istenem

a te irgalmasságod szerint; a te irgalmasságaidnak sokaságok szerint töröld el az én vétkeimet! Ime én álnokságban fogantattam; és az én anyám bűnben melegített engemet az ő méhében (Zsolt, 51, 1. 7.).

Imádkozik is naponta az ő Istenéhez, de nem az utcák szegletén (Mté 6, 5 stb.), mert tudja, hogy az ő érzelmeihez a nagy világnak semmi köze; hanem titkon ajtóját behajtva, magánosan sohajva emelkedik fel Ő hozzá, a ki megfizet neki nyilván (Mté 6, 6.); egyedül, de szent vágyódással, tiszta érzelmekkel!

Jót is cselekszik gyakorta; megosztja falatját embertársával, de a mit a jobb keze cselekszik, azt a bal nem tudja. (Mté 6, 3.)

Nem kiabál, nem lármás; a nyilvánosság előtt hangja sem hallatszik (Ézs. 42, 1.), mert szegény; kicsoda figyelne ő reá?! de legalább boldog benső örömmel érezi, hogy ő az igazi mag Izraelben. (Ézs. 8, 18.; 53, 10.; 61, 9.; 65, 23.)

E tábor az *igazi keresztyénség!*

Im előttetek a 2 tábor útja, iránya. Ez soha össze nem fog találkozni, míg a föld föld lesz. Válasszatok! Nem nehéz a választás, mert amaz út az örök kárhozatra, emez az örök életre vezet; csak tagadjátok meg a testet, a világot, s gazdagítsátok meg árva szíveteket az Isten szerelmének gazdagságával? Az élet fejedelmének drága szavait, melyekkel megvigasztal és hívogat, halljátok meg: Az én igám gyönyörűsége és az én terhem könnyű! (Mté 11, 30.)

a teljes (9 osztályú) középiskolák tanárainak fele, s a nem teljes középiskolák tanárainak negyedrésze évi 540 frt pótlékban részesül a felsőbb osztályokban való tanítás, vagy a tudományos képzettség és paedagogiai ügyesség megjutalmazására.

B) *Bajorország*: Az 1893. jun. 11-én kelt szabályzat szerint a tanárok három rangosztályba vannak beosztva. Elsőben vannak az igazgatók 1—5, 6—10, 11—15, 16—20 szolgálati év szerint 4 fizetési fokozatban 2952, 3168, 3384, 3600 forinttal s mindenik fokon 324 frt lakbérrel. A második rangosztályban a tanárok (professorok) ugyanannyi szolgálati év szerint 4 fizetési fokozatban 2232, 2448, 2664, 2880 forinttal s mindenik fokozaton 252 forint lakbérrel. Harmadik rangosztályba tartoznak a Gymnasial-, Studien- és Reallehrer, a kik 1—3, 4—5, 6—10, 11—15, 16—20 szolgálati évök szerint öt fizetési fokozatba vannak osztva 1368, 1584, 1800, 1908, 2016 forinttal s mindenik fokon 108 forint lakbérrel. Ezenkívül mindenik rangosztályban 20 éves szolgálat után minden 5 év múlva 108 frtos pótlék járul a jelzett javadalmazáshoz.

C) *Szászország*: Az állami gymnasiumokban az igazgató fizetése 3960—4320 frt szabad lakással vagy 540—720 frt lakbérrel, a rendes tanáré 1440—3600 frt.

D) *Württemberg*: A tanárok be vannak osztva az államhivatalnokok rangosztályaiba. Gymnasiumok, realgymnasiumok és 10 osztályú realiskolák igazgatóinak fizetése 2640 frt, szabad lakás, 15 évi szolgálat után 120 frt, ezután pedig 5 évenként 60 frt korpótlék; a lyceumok, reallyceumok és 8 osztályú realiskolák igazgatóinak fizetése 2520 frt, lakás és korpótlék, mint az előbbieké; első osztályú tanárok (Hauptlehrer v. Professor) fizetése 2160 frt, lakáspénz, korpótlék, mint előbbieké; másodosztályú (Lehrer) tanároké 1260 frt, lakbér és 5 ízbeli 60 frtos ötödéves korpótlék. A lakbér első osztályú városokban a fizetés 9%-je, a másodosztályúakban 7%, egyébütt 6%.

E) *Baden*: Igazgatói legmagasabb fizetés 3300 frt, tanári 3000 frt. A tanári fizetés kezdődik 1200 frton, 2 év múlva 300, s ezután minden 3 év múlva 300 frttal emelkedik, míg a maximumot eléri. Az igazgatók 3 évenként szintén 300 frttal emelkedik, míg a maximumot eléri. Az igazgatók 3 évenként szintén 300 frt pótlékot élveznek, melyhez még az igazgatóknál lakás, a tanároknál pedig a helység nagysága szerint 372, 246, 198, 150 frt lakbér járul.

F) *Hessen*: A humanistikus középiskolák igazgatói 3 fizetési fokozatba vannak osztva 3080, 3273, 3462 frt fizetéssel és 360 frt lakbérrel (a realiskolai igazgatóknak jóval kevesebb fizetésök van), a tanárok pedig 9 korosztályba vannak sorozva egyenlő számmal 1500, 1680, 1860, 2040, 2250, 2460, 2640, 2820, 3000 forint javadalmazással.

G) *Mecklenburg-Schwerin és Mecklenburg-Strelitz*: A tanári javadalmazás meglehetősen rendezetlen s az egyes városokban különböző. Az ország legnagyobb városában: Rostockban a direktor fizetése 4020 frt, az első osztályú Lehrer 1440—3060, a másodosztályú 1260—2520 frt fizetést élvez; lakbér, korpótlék nincs. Witmar, a harmadik város a direktornak 3000 frtot és lakást, a professornak 2100—2760, az Oberlehrernek 1260—1980 frt fizetést ad. Még rosszabbul fizetik tanárait a kisebb városok, a melyekben a direktor fizetése 27—34 szolgálati évnél 2880 frt, az első osztályú tanároké 13—22 szolgálati év közt 1980 forint. Strelitz tanintézeteiben is csekély a tanári fizetés. Az első oszt. professor Friedlandban 26. szolgálati évében kap 2100

frtot, a másod oszt. 22-ik szolgálati évében 1873 frtot. Azonban a fizetés magasabb fokú rendezése folyamatban van.

H) *Az északi és közép kisebb német államokban* valamint a középiskolai szervezetben és tantervben, úgy a tanári fizetésben is a poroszországi viszonyok az irányadók.

I) *Elsass—Lothringen*: 1893. óta teljesen a porosz fizetési szabályzat van életbe léptetve.

2. *Ausztria*: Az államiskolai tanárok az államhivatalnokok IX. rangosztályába, az igazgatók a VII-ikbe vannak beosztva; de a tanárok 15-ik szolgálati évök után s tisztök jól végzése esetén a VIII. rangosztályba is előléptethetők. A tanárok fizetése Bécsben 1200, egyébütt 1000 frt törzsfizetés, öt ízben 200 frtot ötödéves korpótlék s végül a nyugdíjba be nem számítható működési pótlék, mely a városok nagysága szerint 500, 300, 250 és 200 frt. Az igazgató fizetése a tanári illetményeken kívül Bécsben 400, egyébütt 300 frt és természetbeli lakás, vagy megfelelő lakbér. Ezenkívül igazgatók és tanárok, ha tudományos, vagy didaktikai és paedagogiai működés terén kitüntetik magukat, szolgálatuk tartamára 500 frt személyes pótlékot nyerhetnek.

3. *Magyarország*: Az állami tanintézetek tanárai és igazgatói az 1893. IV. törvényczikk alapján az összes államhivatalnokok fizetési osztályaiba vannak beosztva; a tanárok 2 osztályba: a IX. és VIII-ikba, a melyek közül az elsőben 2 fizetési fokozat van 1200 és 1300 frttal, a másodikban 3 fizetési fokozat 1400, 1600, 1800 frttal. Az igazgatók hasonlóképen 2 osztályba vannak osztva: a VIII. és VII-ikbe, a melyek közül az alsóbbik szintén 2 fokozatot foglal magában 1600 és 1800 forinttal, a felsőbb osztályban pedig 3 fokozat van 2000, 2200 és 2400 forinttal. Egyik osztályból a másikba való áthelyezés mindig újabb kinevezés útján történik a személyes érdemekre való tekintettel. Az egyes osztályokon belől a magasabb fizetési fokozatokra való előléptetés a kinevezés ideje által meghatározott sorrendben történik arányos felosztással. Ezen a törzsfizetésen kívül minden tanár és igazgató részesül öt ízbeli 100 frtos ötödéves korpótlékban, mely a nyugdíjba is beszámítatik, továbbá a tanárok fizetési osztályukhoz és hivatali helyökhöz képest 200—500 frt, az igazgatók 250—600 frt lakbérben. Ezek szerint a legkisebb javadalmazást, a mit a tanár pályája kezdetén vidéki városban nyerhet: 1200 frt és 200 frt lakbér, a legmagasabb 25 évi szolgálat után a fővárosban: 2300 frt és 500 frt lakbér; épen így az igazgatónak legkisebb fizetése (quinquennium nélkül) vidéken 600 frt és 250 frt lakbér, legmagasabb a fővárosban (quinquenniummal) 2900 frt és 600 frt lakbér. Δ

KÖZÉLETÜNK.

Az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

E becses lap 15-ik számában a „Különfélék“ közt pár sorban jelezve volt, hogy az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye e hó 7-én Debreczenben rendkívüli közgyűlést tartott. E közgyűlés tartását azon körülmény tette szükségessé, hogy egyházmegyénk büszkesége, a magyar prot. egyháznak általánosan ismert és tisztelt vezérfőfia, gróf Degenfeld József úr egyházmegyénk gondnoki állásáról a tiszántúli egyházkerület főgondno-

kává választatván, helyének betöltése iránt közgyűlésileg kellett intézkedni.

A közgyűlés mély megatottsággal hallgatta meg volt gondnokának az espereshez intézett lemondó levelét, melyben a gróf úr fájlalva egyrészt az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegyével való szoros összeköttetésének megszakadását, megköszönve a 12 évvel ezelőtt személye iránt tanusított, a díszes gondnoki állásra lett megválasztásban nyilvánuló bizalmat, úgyszintén a hivatali működése alatt az e. megye előljárói, lelkészei és egyházi részéről tapasztalt előzékenységet és támogatást; másrészt ígérve, hogy mindenkor hálás emlékezéssel leendő egyházmegyénk iránt s új állásában is mindenkor a legnagyobb figyelemmel lesz az egyházmegye érdekei iránt, magát továbbra is egyházmegyénk jóindulatába s szíves támogatásába ajánlotta. Mi természetesebb, mint az, hogy az egyházmegye Isten rendelése előtt meghajolva, a lemondást elfogadta; nemcsak köszönetet mondott a megígért, s kedvesen fogadott jóindulatért, hanem volt világi elnökének kiváló érdemeit, jó emlékeztének s hálás tiszteletének fenmaradó jeleként jegyzőkönyvében megörökítette, a gróf úr ő méltóságát soha nem szűnő ragaszkodásáról biztosítva, magát a főgondnok úr nagybecsű figyelmébe és atyai kegyébe ajánlotta. Az ekként üresedésbe jött gondnoki állásra a szavazatok beküldésének határidejűl f. évi június 20-ik napja tüzetett ki.

A közgyűlés egyéb tárgyai közül felemlitem a következőket:

Az egyh.-kerület és a főiskola ügyészévé választott Márk Endre lemondását szintén elfogadta közgyűlésünk, elismerés kifejezése mellett erőt, kitartást kívánva volt ügyészének a főiskola anyagi ügyeinek sikeres rendezésére, — helyére dr. Malatinszky József h.-szoboszlói ügyvéd választott meg általános szavazattöbbséggel.

A Tégláson 1896. szept. 10-én elhunyt Degenfeld Schomberg Gusztáv gróf jó emlékezete, ki több mint két évtizeden át volt — épen a legválságosabb időben — a 60-as években egyházmegyénk vezére, kormányosa, hálás tisztelettel és kegyelettel örökített meg egyházmegyénk történetének lapjain.

Eröss Lajos p.-ladányi lelkész tanácsbírónak választatván, magát a szokásos eskü után tisztének hű és lelkiismeretes teljesítésére elkötelezte.

Az 1898. szept. 25-én már esedékes tanítói korpótlékoknak az állampénztárból leendő kiutalását az egyházmegye valamennyi egyháza kéri és a mennyiben ez ügyből kifolyólag a magas minisztérium egyházi hatóságainkat, mint iskolai főhatóságot mellőzve, egyenesen az egyes egyházakkal tárgyalat közegei útján, hogy jövőben autonomikus jogaink lehetőleg tiszteletben tartassanak: egyházmegyénk felír az egyházkerületi közgyűléshez és általa a konventhez, hogy önkormányzati jogaink védelmére tegyék meg a kellő lépéseket; esperes pedig saját indítványa folytán megbízott, hogy a korpótlék-ügyben az egyházmegye minden egyházából a felterjesztéshez szükségeseket idejében szerezzék be s ő tegye meg az egyházmegye nevében egy kérvényen a szabályszerű felterjesztéseket is.

A fele fizetésre B.-M.-Ujvárosra lelkészválasztást kérelmező egyháztagok kérelmekkel elutasítottak, annyival is inkább, mert az egyházmegye 1891. aug. 21-én 16. sz. a. hozott végzésével az újvárosi magyar egyház anyagi és szellemi ügyeinek ellátását illetőleg a félfizetésre kibocsátott helyettes lelkész beállításával már megtette a szükséges intézkedéseket.

Az elnöki előterjesztések tudomásul vétele, több itt fel nem sorolt ügyek tárgyalása s egy közigazgatási bírósági ítélezés után a rendkívüli közgyűlés a déli órákban berekesztetett.

Tóth Lajos,
egyházmegyei jegyző.

Kérdések és feleletek.

Tekintetes Szerkesztő úr!

Az egyházi törvények 36. §-ának d) pontja szerint joga van minden egyes egyháznak annyi világi képviselőt küldeni az egyházmegyei gyűlésre, a hány lelkészi állást tart fenn. Ennyi az, a mit a törvény mond. Az benne kikötve nincs, hogy az illető megbízott nem lehet más, mint a megbízó egyház lakosa. Vissza lehet-e tehát az egyházmegyei gyűlésen olyan megbízó levelet útasítani, melyet valamely gyülekezet lelkésze és gondnoka, mint egyháztanácsa megállapodását, olyan küldött személyére állít ki, a ki az illető egyházban nem lakik?

Miért ne küldhetne valamely egyház megbízottjaként jogi ügyben ügyvédet, építési ügyben mérnököt stb. saját érdekei szakszerű képviselőle végett, azért, hogy épen abban az egyházban ilyen szakember nem lakik?

Erre nézve szeretne általánosan elfogadható véleményt hallani

Felsővégesi.

*

A nélkül, hogy igényt formálnánk arra, hogy véleményünk általánosan elfogadható leendő, azt a felvetett kérdésre nézve röviden a következőkben fejezzük ki.

Az E. T. 36. §-a nem intézkedik ugyan e kérdésre nézve; de nem is tartozik ez oda, mert ott csupán arról van szó, hogy kik alkotják az egyházmegyei közgyűlést. Más helyen kell tehát erre vonatkozó szabályokat keresnünk, ott t. i., a hol az egyházközségek tagjairól s ezeknek jogai és kötelességeiről van szó. A törvény 14. §-a szerint Magyarországnak minden reformált vallású lakosa és honpolgára azon helyen tekintetik az egyházközség rendes tagjának, a hol tagja a polgári községnek. A 15. §. szerint ha a ref. egyház valamely tagja illetékes egyházközségén kívül más egyházközségekben is rendszeresen és állandóan viseli az egyházi terheket: ott az egyháztagokat illető jogokat is gyakorolja. A 17. §. szerint pedig az egyházközségi tagoknak jogukban áll többek közt az egyházi és iskolai hivatalokra és tiszteségekre való választást és választhatóságot gyakorolni.

Mindezekből tehát az tűnik ki, hogy úgy az aktív, mint a passív választási jogot csak az egyházközség rendes tagja, vagy olyan egyén gyakorolhatja, a ki habár nem az egyházközség rendes tagja is, de az illető egyházban az egyházi terheket állandóan viseli.

Ez volna tehát szerintünk a törvényes álláspont, egészen mereven és szigorúan értelmezve a törvényt. Vagyis csak olyan egyént lehet egyházmegyei képviselő gyanánt kiküldeni, a ki egyháztag, vagy legalább ott a terheket viseli.

Azonban e tekintetben a gyakorlat s talán mondhatjuk a protestáns közfelfogás s a protestantizmus szelleme nem egyezik meg a törvényt, ezt épen nem támogatja, hanem annál sokkal szabadabb, liberalisabb s valljuk meg, nekünk is tetszőbb elvet juttat érvényre. Vannak esetek ugyanis, hogy egyházközségi gondnokok választatnak itt a Királyhágón innen is egyes egyházakban más illetőséggel bíró egyének közül. Egyházkerületi főgondnokságra is emelnek olyan egyént, a ki a kerületben nem illetékes. E tekintetben még nagyobb szabadság érvényesül az erdélyi kerületben, a hol pl.

Szász Károly dunamelléki püspök, budapesti lakos a sepsi egyházmegyéből, Kovács Albert budapesti theol. tanár az abai egyházmegyéből választott egyházkerületi képviselők gyanánt szerepelnek.

És ez helyesen van így, mert ezt követeli összetartozandóságunk elve, a miben mindig erő van s az a fontos tekintet, hogy épen leggyengébb egyházaink érdekei ne maradjanak, a törvény merev alkalmazása folytán, az erősebbekkel szemben kellő képviselőt és védelem nélkül; a mi gyakran megtörténik s még inkább megtörténne akkor, ha ezek képviselőségük tekintetében mindenkör csupán saját tagjaikra volnának utalva.

Másrészt azonban azt sem szabad felednünk, hogy egyházi képviselőink nem *szakértőkből* alakult testületek s így nem volna megengedhető pl. az, hogy felfogadott prókátorok vagy más szakértők, mint olyanok küldessenek ki egyes egyházak stb. által képviselők helyett; annnyival kevésbé, mert a szakértők meghallgatásának vagy általában a szükséges szakértelem érvényesülésének megvan a maga alkalmas és a törvény által megengedett módja.

Sem a törvény merev alkalmazását, sem a választási szabadságnak a jelzett módon való túlhajtását nem találunk tehát helyesnek és egyházunk érdekeivel összeegyeztethetőnek. A helyes eljárás tehát a középúton található fel.

Szerkesztő.

Azt is kérdezik tőlünk, hogy igazságosnak és megnyugtatónak találjuk-e a *f.-litkei* ismeretes lelkészválasztás ügyében hozott egyházkerületi határozatot, s nincs-e abban valami sérelmes az egyházmegyei bíróság tekintélyére nézve?

Álláspontunk általában az, hogy felsőbb egyházi hatóságaink s különösen épen eskü alatt s buzgóságból szolgáló egyházi bíróságaink ítéletében még akkor is meg kellene nyugodnunk, ha talán azt meggyőződésünkkel támogatni nem tudnók. Ezt követeli az alkotmányos felfogás, közintézményeink tekintélye, a jó rend érdeke és az a köteles feltevés, hogy bíránk minden fokon saját lelkiismeretük s legjobb meggyőződésük szerint alkotják meg ítéleteiket; s habár mint emberek tévedhetnek, de jóhiszeműleg járnak el, és másrészt a tévedés eshetőségének önmagunk is épen úgy ki vagyunk téve.

Ebben rejlik az oka annak is, hogy az alsóbb bíróság teljességgel nem tekintheti önmagára nézve sérelmesnek vagy megalázónak, ha ítéletét a felsőbb bíróság megváltoztatja vagy feloldja. Így van ez világi téren is.

Ennélfogva nem tartjuk most már időszerűnek és kívánatosnak a kérdés további nyilvános tárgyalását, a mi czéltalan izgalmakat, sőt egyeseknek talán kellemetlenséget is okozhatna s akadályozná a szükséges megnyugvás és békeség helyreállítását.

Hogy azonban a fentebb jelzett köztekinteten kívül meritoriális érvekkel is támogassuk azon véleményünket, mely szerint az egyházkerületi bíróság ítéletében meg kell és meg lehet nyugodnia minden érdekelt félnek: nem tartózkodunk a dolog érdemére vonatkozó nézetünk nyilvánításától sem, a mely röviden a következő.

A választásból való *kizárásnak*, a törvény merev és szó szerint való alkalmazásával (209. §.), a pusztán *megjelenés* alapján talán helye lehetett volna; de a választás megsemmisítésének az egyházmegyei bíróság által már csak azért sem volt helye, mert a *lelkészválasztás ellen törvény szerint erre egyedül jogosult egyének részéről panasz nem emeltetett* (231. §.). Az egyházkerületi bíróságnak tehát, a nélkül, hogy a vá-

lasztás érvénytelenségének kérdésével foglalkozott volna, egyszerűen az említett formai hiány miatt is meg kellett változtatni az egyházmegyei bíróság ítéletét s megerősítenie a választást.

Ez a mi nézetünk, a miből azonban teljességgel nem következtetjük azt, hogy az egyházmegyei bíróság azon tisztelt tagjai, a kik talán eltérő véleményben voltak, nem jóhiszeműleg és saját szempontjukból nem indokoltan jártak volna el. Ugyanazért rájuk nézve a dologból sérelem épen nem származhatik. Nyugodjunk meg tehát mindnyájan a történetekben s rendeljük alá egyéni meggyőződésünket a közérdek és jó békeség követelményeinek.

Szerkesztő.

IRODALOM.

Becstelenítés és a bíróság előtti megkövetés a Debreczen városi régi jogban. Irta *Bessenyei Széll Farkas*. Kézirat gyanánt. Debreczen.

Egy csinosan kiállított füzet jelent meg legközelebb e czim alatt, a melyet Debreczen város tanácsa *Erdély Sándor* igazságügyminiszternek 1897. január 2. és 3. napján Debreczen városában való időzésének emlékéül adott ki. E füzetben a tudós szerző, *Széll Farkas* kir. táb. tanácselnök Debreczen város régi igazságszolgáltatása köréből a becstelenítés és bíróság előtti megkövetés intézményeit világítja meg eredeti levéltári kutatások alapján. Az érdekes kis füzet csak korlátolt számban adatott ki.

Melanchthon emlékezete. Irta s a sárospataki ref. főiskola 1897. február hó 16-án tartott Melanchthon-emlékünnepe felolvasta *Rácz Lajos* tanár. Debreczen.

A 41 oldalra terjedő füzet, a melyben a nagy reformátor gondosan összeállított életrajza és méltatása foglaltatik, lapunkban egész terjedelmében megjelent. Megérdemelte, hogy külön lenyomatban is közzé tétessék. Ára 25 kr. Ajánljuk t. olvasóink figyelmébe. Kapható szerzőnél Sárospatakon.

Az aradi ev. reform. egyház története. Irta *Csécsei Imre*, aradi ev. ref. lelkész. A templom alapköve letételének ötvenedik évfordulója alkalmából. Ára egy korona. A tiszta jövedelem a templom javítására lesz fordítva. Feltűfizetések hálás köszönettel vétetnek. Arad. 1897.

Az 52 lapra terjedő, sűrű nyomású füzetben az 1829-ben alakult aradi ref. egyház története van elég részletesen és érdekesen előadva. A szerző már előzőleg is több ízben foglalkozott az egyház történetére vonatkozó adatok felkutatásával és közzétételével, s előbbi fáradozásainak eredménye van mintegy összefoglalva e füzetben, kiegészítve újabb és kimerítőbb adatokkal. Mihelyt térünk engedni fogja, legalább részleteket közlünk e füzetből. Addig is ajánljuk t. olvasóinknak a jótékony célra való tekintetből is.

Jelentés az aradi ev. reform. egyház 1896. évi állapotáról. Összeállította *Csécsei Imre* lelkész.

Több ízben volt alkalmunk rámutatni arra, hogy mily üdvös hatása van annak az egyház iránt való érdeklődés fentartása és felébresztése tekintetében, ha az egyes, főleg nagyobb értelmiséggel bíró egyházak, az egyházi élet és működés folyamáról, egyházi intézményeikről nyomtatott jelentéseket tétetnek időnként közzé. A kezünknel lévő aradi jelentést épen ez okból

örömmel említjük fel, a melyben a buzgó lelkész az egyház közgyűlésében (1897. jan. 24.) számolt be a közérdekű viszonyokról. Reményét fejezi ki ebben többek közt az iránt, hogy megalakíthatják a *vasárnapegyletet*, a mely „a valláserkölcsei élet fokozására olyan hatásos eszköz leend, melynél jobbat semmiféle beteges, erőltetett kísérletezés, esteli összejövetel stb. nem adhat.” Panaszodik továbbá, hogy hiveink nem igen törődnek az új törvény által nyújtott azon kedvezményekkel, mely szerint a *vegyes házasságból származó gyermekeiket, fiukat és leányokat egyformán a református* vallásban neveltethetnék, ha erre vonatkozólag a polgári hatóság előtt kifejeznék óhajtasukat, még pedig a házasság megkötése előtt. E törvényt a szószerzőből magyarázta, a hirdetésre jelentkezők előtt felhozta, de kevés a sikere. Persze, aztán ha gyermek születik, hozzák a lelkészhez, kifejezve, hogy egy vallásban óhajtják gyermekeiket nevelni; de hiába való, mert ha előzőleg meg nem egyeztek abban, hogy minden gyermek református legyen, az anyakönyvvezető nemük szerint írja be a gyermekek vallását. Érdekes a jelentésben az is, hogy az u. n. nazarénusok bejelentették, hogy felekezetenküliek kívánnak lenni, de bizony azért csak megmaradtak ők továbbra is nazarénusoknak; ez tehát nem volt igazmondás részükről s ez jellemző az ő képzettségükre, kik *nem bővölködnek feljebb a farizeusok igazságánál*. Nincs közöttük egyetlen aradi születésű ember sem, s mondhatom — írja a lelkész — *hogy nem vesztett bennök és általok egyházunk semmit*. „Téli Ujság” című kitűnő és olcsó lapot hatvanan rendelték meg a lelkésznel s bizonyára négyszer annyian is olvasták. Ez évben valószínűleg 100 is lesz a megrendelők száma. Elkelt 50 Árvaházi Naptár. Elterjeszteni óhajtja az érdekes lelkész az „Ébresztő” című tiszta ref. lapot is. Végül pénzügyi adatok s az adófizető egyháztagok teljes névsora s az általuk fizetett adó összege van közölve.

A Lorántffy Zsuzsánna Egyesület Évkönyve 1896-ból. Budapest. Ebben *Szilassy Aladárné* egyesületi elnök és *Szöts Farkasné* egy. pénztárnok jelentése; az adományok kimutatása, a közgyűlés jegyzőkönyve s végül a tagok névsora s az egyesület tisztikara és választmánya vannak közzétéve. A tagok száma 116-ról 203-ra emelkedett. Bevétel az 1895. évi 212 frt 87 kr. maradvánnyal együtt 3342 frt 5 kr. Azonkívül új és használt ruhanemű 553 drb adományoztatott, s az egylet tagjai 300-nál több drb ruhát szabtak ki és varrtak meg. Kiadás 2324 frt 99 kr., tulnyomólag szegények segélyezésére. Pénzsegélyben részesült 167 egyén, és 167 család között 594 drb ruhát osztott ki az egylet. Négy árvát saját költségén neveltetett, öt gyermekért pedig nevelési és tartási segélyt fizetett a hozzátartozóknak. Elismerésre méltó eredmények.

Dr. Nagy Mór kolozsvári írótól két versfüzetet vettünk a napokban. Egyiknek címe: *Esti fény*; másiknak: *Pál apostol a rómabeliekhez írt levélben*. — Az előbbinek tartalma vegyes, mert benne mindenféle vers van: a szövőipartól Dávid Ferencz dicsőítéséig, vagy az autobiografiáig; utóbbit költői tanulmánynak nevezi szerző, pedig nem az. Az *Esti fény* kisebb kaliberű író műve, a kin a vidéki szín annyira megérzik, hogy egyik-másik darabját lokális ismeretek nélkül megérteni sem lehet. Azonfelül nagy hibában szenved: a túlságos könnyedségben. Igaz, hogy a költői művek egyszerűek tartoznak lenni, hanem költőileg egyszerűek. Tennyson, a híres angol költő végtelenül egyszerű verseket írt,

mindenki azt hitte magáról, hogy olyanokat ő is tud írni; ám Tennyson mély beismeréssel vallotta meg egyik-másikról, hogy tíz-tizenöt szivarjába került, az igaz aztán, hogy ez egyszerű versek végtelenül bájosak voltak. Nem így a Nagy Móréi. Ő különben mindenről ír, van egy ötlete, arról mindjárt verset farag, ám elég jó neki ez a vers, ha rímei összecseengenek. Ajánljuk neki, hogy kevesebbet írjon és a mit ír, tegye szebbé, kedvesebbé. Ha így tesz, bizonyára jobb lesz. Hisz Plinius is azt írta egyszer, midőn a levele nem jó volt: non habui tempus scribendi. — A másik füzetéről még kevesebb jót mondhatunk. A katechizációs költészet körébe tartozik, a mit itt ír, de nagyobb emelkedés nélkül. Olyan átlagos szárnyalás az, a mit itt végez, de költészet mentől kevesebb van e műben. Hiszen mi a költészet? Az érzelem és fantázia ölekezéséből születik az, hogy viszont a mi szívünkben érzelmet fakaszson és fantáziánknak szárnyakat adjon. Ám, ez a füzet és ennek úgynevezett poesise nem tud szárnyakat öltetni, hogy ezekkel meghordozzon minket a mindenségben. Kévs benne a megragadó elem. Mindennapi dolgokat csépel folytonosan. Elvész a szavak özönében. S mert le van vonva az élet rendes menetébe: nem csillog ki belőle az a fénysugár, mely a költészet gyönyörűsége tündérétől származik. Az „Enekek éneke”, „Lenau” és a „Jób könyve” után, megvalijuk, többet vártunk. Ám van egy jó tulajdonsága Nagy Mórnak, mely itt-ott kiviláglik: a közvetlenség. Néha ritkán mégis meg-megkap. Szinte várjuk, hogy mikor fog emelkedni. Ez is jó tulajdonság. Mindenesetre legfőbb erénye azoknak a kisebb lyrikusoknak, mondjuk Horác-hoz hasonló poétáknak, kiket nagyon szívesen szoktunk olvasni. Ebből a szempontból ajánljuk olvasóink figyelmébe. (B. J.)

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

53. A jármí-i ev. reform. egyház életéből.

(Folytatás.)

A régi s idejövetelemkor még fennállott iskola-épület még a parochiánál is száz grádussal alábbvaló volt. Még talán az özönvíz korában épült? Egy szikra kis lyuk szolgált a rektor (itt ezelőtt mindig Patakról hozott akadémikus rektorok szolgáltak egész a legújabb időkig) lakásául; a tanterem pedig szűk, sötét (legtöbbször kitört ablakai irkával voltak beragasztva), ronda korcsmai padokkal berendezve, csakis csapszéknek lett volna alkalmas, nem pedig iskolának. Érdekes lett volna látni ez iskolát a *vallásügyi miniszternek!* A tanfelügyelők szeméit soha meg nem botránkoztatta, sőt talán falunk fennállása óta tanfelügyelőt soha nem is látott?! . . . Valóban csodálandó, hogy noha itt, kivált ezelőtt, állandóan több tekintélyes úri család lakott, e családok gyermekeiket ez egészségtelen összeroskadt, minden bírálaton alól álló iskolában neveltették! A parochia felépítése után egészen az 1861. évig az egyház életében semmi fontosabb lépés, mozzanat nem történt. 1861. december 12-én tartott presbiteriális gyűlésben az egyház Kézi Sándor lelkész idejében, nagytekintélyű és igen tevékeny, vallásos lelkületű főgondnoka, ma már néhai bánhegyesi Kulin Barna indítványára és buzgólkodása folytán templomának kitoldása, a torony elavult egész belső szerkezetének, fedelének megújítása céljából szerződésre lépett nagy-dobosi lakossal, mint vállal-

kozóval, Budi Lászlóval, ki a templom kitoldását, a torony rendbehozását 1100 forintért elvállalta. Azonban ez a vállalat az egyház pénzerejét felülhaladván, az egyház hívei kénytelenek lettek kölcsönhöz folyamodni s a debreczeni főiskolától 660 frtot kölcsön vettek, s a templomban levő székek csináltatására egyes családok több-kevesebb adományokat tettek; így minden előkelőbb családnak családi széke van itt (mi sokszor székkerre ad alkalmát), az úri osztály pedig a szószékekkel szemben az egész fal hosszában fedeles (színházi páholyhoz hasonló) székeket készíttetett magának, mely páholyok ma már, kettő kivételével, a családok kihalásával, elpusztulásával üresen állanak.

Ugyanekkor a templom belseje egészen ujonnan lett berendezve; a nagyon régi s deszkából készült szószék kilöketett a templomból (mit nagyon helytelenül tettek) s helyébe egészen más oldalon egy czélszerűtlen s meglehetősen izléstelen téglából készült szószék állítatott be korona nélkül, a régi papi széket azonban meghagyták. Az építkezés szünetelés, s az építómesterral való huzalkodás folytán az 1863. évben Szoboszlai Pál lelkész idejében be is lett fejezve.

Budi László uram, a kontármesterek módjára, meglehetősen becsapta az egyházat, mivel sokat akarván nyerni a vállalaton, rossz anyagot használt, úgy hogy a templom toldott része alászállván, a falazat nem sok idő múlva össze-visszahasadozott úgyannyira, hogy idejövetelemkor már Istenkísértés volt templomunkban istenitiszteletet tartani.

Bár szorosan nem tartozik ide, de mégis igen érdekesnek találom felemlíteni ez egyház életében azon *hazafias* tényét és mozzanatot, miszerint az 1862. évben tanítót egy ideig nem kapván az egyház, a presbiterium (Kézi Sándor lelkész idejében) azt határozta: „hogy a *tanítási szerep* (sic!) *egészen mellőztetik* (!) az „éneklési szerep” pedig vagy a jó énekesek, kik „járm-i énekkar” alatt szerepelnek, — vagy ha senki nem vállalkoznék erre a szerepre, a helybeli lelkész ürre ruháztatik (ki ezt magára is vállalta) mind templomban, mind temetéseknel (míg tanítót kapnak), de nyíltan megjegyeztetett, hogy a *temelési stóla* nem az éneklő egyént, hanem a hivatalt illetvén, ha ily stóla kerülne, az a budai (Molnár György által épített) *népszínházhoz* (!!!) *adassék be*.” Hogy került-e ily stóla és mennyi? és elküldetett-e? — arról hallgat a krónika. Egyházunk tehát óhajtott vinni *pár téglát* a művészet, a hazafiság (mivel a budai népszínház „Hazafiság a nemzetiségnek” felirattal homlokzatán, a hazafiság terjesztését tűzte ki célul) oltárához is.

Az 1863. év január 20-án az egyháztanács beható tanácskozás alá vette a belső emberek eddigi díjleveleinek módosítását; mely tanácskozás eredményre is vezetett s új díjlevél szerveztetett, mely az 1864-ik év június 20-án rendszeresen kiállítva, a superintendentia által megerősítve, érvénybe is lépett. A jelenleg is érvényben álló *lelkési* díjlevél pontjai ezek: 1-ör. A tagosításkor a járm-i közbirtokosság (a közösből, itt úrbériség nem levén) adott, 1100 □ ölével számítva, 48 és $\frac{2}{3}$ hold földet egy tagban, oly módon, hogy ennek adóját a lelkész tartozik sajátjából fizetni s három fordulóban tartozik használni. E tagnak *csak egyharmada a falu felől eső része jó*, a másik két rész csak arra való, hogy a földgömbön lyuk ne legyen, hogy be legyen vele földva a földgömb. 2-ör. Az első osztályba eső bért fizetők fizetnek a lelkésznek (akár saját földjükben, akár feles földben terem), ha 30 kereszt gabonájuk terem, 4 kereszt gabonát; mely gabonának se kicsépeltnék (néhányik kicsépel), se dültnek, se borsós-

nak lenni nem szabad. 3-ör. A második osztályba eső bért fizetők, kiknek földjük nincs, de házuk van, 30 kereszt gabonájuk sem terem, fizetnek 3 véka szemes gabonát. 4-ér. A harmadik osztályba eső bért fizetők, kiknek sem házuk, sem földjük nincs, de a háznál munkabíró férfi van, fizetnek 2 véka szemes gabonát. 5-ör. A negyedik osztályba tartozó bért fizetők zsellérek (napszamosok, urasági cselédek), fizetnek 30 krt. Ölfára pénzt kap a lelkész 24 frtot, szénára 8 frtot. Vegyes házások e járandóságoknak felét fizetik.

A *tanítói* díjlevél a lelkési díjlevélnek fele, azon toldással, hogy minden tanköteles gyermek fizet tandíj 1 véka gabonát; 20 és 40 krt; s a tanítónak keresztet életet nem fizetnek; a kik a lelkésznek 4 keresztet adnak, azok a tanítónak fizetnek 3 vékát, mivel a lelkési 4 kereszt 6 vékára van számítva, noha legtöbb gazda 4 kereszt gabonája, a mennyiben sok csalárdul arattat lelkész számára — a 4 vékát is alig adja meg. A tanítói fizetés legújabbán az 1895. évben azzal is pótolva, javítva lett, hogy az államtól 45 frt évi pótlékot kapott és a hívek elvállalták, hogy a tanítói tagot szántják, vetik s a termést betakarítják és pár darab jószágra a közbirtokosság adott ingyen legelőt tanítónak és lelkésznek is; ezelőtt legelőpénzt fizettünk a legkisebb malaczért is!

Kósa Ede, ev. reform. lelkész
s egyházmegyei tanácsbíró.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— A debreczeni kollegiumban a tanári fizetések rendezésének nagyfontosságú kérdése ismét egy lépéssel haladt előre, a mennyiben a főiskola anyagi és szellemi ügyeinek átvizsgálásával megbízott egyházkerületi küldöttség f. ápril hó 21-én ülést tartván, abban a kiküldött albizottságnak e tárgyban kidolgozott szerves munkálata felolvastatván, beható eszmecsere után elhatározott, hogy a nagy figyelmet érdemlő dolgozat haladék nélkül nyomattassék s a tagok között osztassék ki, hogy mindenki alaposan megismerkedvén az abban foglalt javaslatokkal, azoknak érdemleges tárgyalása a május 6-án tartandó ülésben eszközölhető legyen. Az albizottság egyuttal újabbán azt a megbízatást nyerte, hogy a mennyiben az összes javasolt intézkedések egyszerre megvalósíthatók nem lennének, tegyen előterjesztést sürgősség szempontjából a teendő intézkedések sorrendjére nézve is. Nagy megnyugvással töltheti el egész tanárkarunkat és főiskolánk minden melegkeblű s annak fejlődését szíven hordozó barátját az a kedvező tapasztalat, hogy — mondhatni — az egész küldöttség a legkomolyabban érzi a szükségét annak, hogy a gyökeres javítás olyan mérték szerint, a mint az a javaslatban is foglaltatik, többé már el nem odázható és ennek folytán a legnagyobb igyekezettel keresi a módokat és eszközöket arra, hogy a korszerű rendezés — főiskolánk tekintélyének és magas hivatásának megfelelőleg — nem csupán részben, hanem bár fokozatosan is, de rövid idő alatt *egészben* keresztülvitessék. E tekintetben a legnagyobb biztosítékot látjuk szeretett és tisztelt főgondnokunk, *Degenfeld József* gróf személyében, a ki láthatólag a legkomolyabb buzgalommal és jóakarattal karolta fel e nagy kérdést s a kinek bölcsesége és ismeretes erélye és vasakarata bizonyára sikerre fogja azt mielőbb juttatni. A hagyományos halogatási rendszer, a mely a közel-múltban is annyi baj és annyi megoldatlan kérdés

összetörődését eredményezte, hál' Istennek! úgy látszik, hogy már végére jutott. Sokat várunk a főiskola gazdasági kezelésének már részben munkába vett reformjától és itt főleg az új ügyésznek *Márk Endrének* fáradhatlan buzgalmatól s nemes ambíciójától is; mert meg vagyunk győződve arról, hogy főiskolánk anyagi erejét alkalmas reformok által ma alig képzelhető mértékben lehet fokozni. Reméljük tehát a legjobbat s hogy reményünk teljesedését biztosíthassuk, értsünk egyet s egyesítsük erőnket a nagy cél érdekében.

— **Főgymnasium vagy főreáliskola.** Debreczen város törvh. bizottságának több tagja még a múlt év szeptember havában indítványt terjesztett a közgyűlés elé az iránt, hogy a debreczeni állami főreáliskolának főgymnasiummá való átalakítása végett a közoktatási miniszterhez kérelem intéztessek, ekként óhajtván segíteni a helybeli ref. főgymnasium túltömöttségén s a gymnasiumba igyekvő tanuló ifjúság szükségén. A közgyűlés ez indítványt véleményezés végett egy bizottságnak adta ki, a mely f. április 10-én tartott ülésében beható vita után lényegében *Kiss Albert* indítványát fogadta el, mely szerint javasolja a közgyűlésnek, hogy a kérdéses indítvány mellőzésével, a helybeli ev. ref. főgymnasium I. és V. osztályai mellett felállítandó párhuzamos osztályok létesítésére a tiszántúli ev. reform. egyházkerület átiratában kért feltételeket teljesítse (két új tanszék felállítása); továbbá kérje fel a minisztert, hogy a helybeli főreáliskola I., II., III. és IV. osztályai mellett párhuzamos osztályokat állítson s az újabb időben hangoztatott *egységes jogositású középiskola* tervzetének megfelelőleg az egész intézetet úgy szervezze, hogy annak osztályaiban, kiváltképen pedig felső négy osztályában mindazon helybeli illetőségű szülők gyermekei, kik azon intézetbe beiratkozni óhajtanak vagy pedig a helybeli ev. ref. főgymnasium megfelelő osztályaiban a törvényes létszám betöltése után felvehetőek nem lesznek, helyet találhassanak. A gyökeres orvoslást azonban a bizottság csak úgy véli eszközölhetőnek, ha — a mennyiben a r. kath. főgymnasium ki nem építenék — vagy a helybeli *ev. ref. főgymnasium felső négy osztálya mellett állandó párhuzamos osztályok állíttatnak fel*, vagy pedig egy önálló állami főgymnasium létesíttetik. Kíváncsiak vagyunk az eredményre. Mi természetesen azt szeretnők, ha főgymnasiumunk mellett a szükséges párhuzamos osztályok mindenütt szervezetenének, az alsó osztályok mellett esetleg több is. Csak így tarthatja meg a debreczeni collegium hagyományos sulyát, tekintélyét, eddigi közönségét és vidékeit s szolgálhat benne a középiskola alapul egy virágzó akadémiának is. Mert bizony sajnálattal és aggodalommal tekintünk a pataki főiskola jövődjébe is, meggyőződve lévén arról, hogy a párhuzamos osztályok hiánya miatt elébb-utóbb nagyon össze fog zsugorodni ez a tekintélyes főiskolánk, minthogy az erő és tekintély egyik legfőbb feltétele kétségkívül a nagyobb tömegre való hatásban áll.

— **Debreczeni nagytemplomunkat**, ezt a történelmi nevezetességű monumentális épületet az idők viszontagságai kissé szintén megviselték s ennekfolytán szükségessé vált annak restaurálása. Az április 19-én tartott presbiteri közgyűlés elfogadta erre nézve a *Tóth István* helybeli építésmérnök által beadott költségvetést, a ki ezt egyháza iránt való jóindulatból, díjtalanul készítette el. E költségvetés szerint az egész templom és a tornyok külső és belső részeire kiterjedő reperációk 21845 frt 22 kr. költséggel irányoztattak elő, a mely összegből csupán az állványok készítésére 6000 forint esik. Elhatározottat egyuttal a toronyóra-lapok kicse-

rélése és esetleg villámhárítók alkalmazása is. Szerintünk kívánatos volna az általános reparáció kedvező alkalmát felhasználni a *villamos óra* létesítésére is, minthogy erre különben is tisztességes összeg áll adomány folytán az egyház rendelkezése alatt. A költségeket általában az egyház különösebb megterhelés nélkül fedezheti részint az e célra felhasználható Székely-Dienes-féle pénztárból, részint a tőkepénztárból, melynek a f. évben is a költségvetés szerint 9500 frt feleslege lesz. Az újítási munkálatok nov. 1-ig lesznek befejeződők.

— **A fűvészkert ügyében** lapunk 15-ik számában megjelent közleményére vonatkozólag több helyreigazítást kaptunk. Örömmel értesülünk azokból, hogy hála *Heykál* főkertész érdemének, fűvészkertünk tudományos jellege és használhatósága minden kétség feletti. Családonként, nemenként 3000 nél több növény talál helyet a kertben s ez a körülmény az első szemléletre csak azért nem tűnik fel, mert még kiültetve, kikelve nincsenek s mert czímtáblájuk alig olvasható. Ezek megújítása és egy tökéletesebb rendszer szerinti kicserélése azonban folyamatban van. A mi a kert általános tisztántartására és az egész intézmény kezelésére vonatkozik, itt csakugyan mutatkozik némi hiány, melynek megszüntetését a tudományosan képzett főkertész úrtól és a fűvészkert nagybuzgóságú gondnokától egész bizalommal reméljük és várjuk.

TARTALOM - JEGYZÉK: Az evangelizációról. Ferenczy Gyula. — Válasz Eröss Lajos úrnak. Szóts Farkas. — Szíves magyarázat. Eröss Lajos. — Tárca: Magartartás a hamis bűnösökkel szemben. — Tanügy: A középiskolai tanárok javadalmazása Európa kulturállaiban és Észak-Amerikában. — Közéletünk: Az alsószaboles-hajduvidéki ev. reform. egyházmege közgyűlése. Tóth Lajos. — Kérdések és feleletek. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 53. A jármű- ev. reform. egyház életéből. Kósa Ede — Külföldiek.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázati hirdetés.

A debreczeni ev. ref. főiskolánál az 1897. július 1-én betöltendő *pénztárnoki és könyvvezető ellenőri* állásokra pályázat hirdettetik a következő feltételek mellett:

1. A pénztárnok javadalmazása évi 1200 frt fizetés és 300 frt lakbér évnegyedenként előleges részletekben folyósílvá.

2. A könyvvezető ellenőr javadalmazása évi 1000 frt fizetés és 300 frt lakbér, évnegyedenként előre folyósítvá.

3. Minősítés tekintetében megkivántatik, hogy úgy a pénztárnok, mint a könyvvezető-ellenőr:

a) Ev. ref. vallásu és felsőbb tanintézetet, vagy legalább középiskolát, illetve annak megfelelő szakiskolát végzett legyen. A középiskola bevégezése érettségi bizonyítvánnyal igazolandó; b) A könyvvezetésben való képzettségét bizonyítvánnyal igazolja. c) A pályázati kérvényekhez a képesítési bizonyítványokon kívül keresztlevel, katonai kötelezettségre vonatkozó igazolvány és erkölcsi bizonyítvány is csatolandó.

4. Mind a két tisztviselő 2000—2000 frtot tartozik letenni hivatali biztosítékul s az egyházkerület által megerősített szabályzat értelmében folytatandó hivatalát 1897. július 1-én tartozik megkezdeni.

A pályázati kérvények *f. 1897. május 10-ig* a főisk. gazdasági tanács alülrótt elnökéhez küldendők. Debreczen, 1897. április 14-én.

Elek Lajos,
gazdasági tanácsjegyző.

Simonffy Imre,
kir. tanácsos, főiskolai helyi gondnok